

ANAR A LA MAR AMB CARRO

Els diumenges d'estiu s'acostumava a anar a la mar amb carro. Este mitjà de transport era molt comú aleshores. S'hi començava a anar en una data assenyalada, el dia de Sant Pere, 29 de juny, i es deixava de fer-ho passat Sant Roc.

El dia de Sant Pere travessaven el poble molts carros de la Vilavella que portaven el paelló penjat a la telera i que, junt amb els que eixien de Nules, omplien el camí de la Mar i el camí Cabeçol (els dos eren de terra), per buscar al final l'ombra d'una bona figuera, uns en una mota de sènia, i uns altres en una marjal, on eren nombroses les figueres. Les dones guisaven una paella per a dinar, mentre que els hòmens i els xiquets es proveïen en els màrgens d'anguiles per a fer un suquet o per a fer-les amb tomata, que venien bé per a berenar-sopar a vora mar quan de vesprada s'allargaven a prendre el bany.

En les sènies els xiquets, sempre que no ens observava un major, estàvem temptats de rodar sènia, pegant a mans unes voltes al cabiró que feia pujar la rastrera de calaixons de zinc plens d'aigua que xorrava amb força de calaixó a calaixó per dos forats redons que tenien tots ells situats en la base i separats un parell de pams l'un de l'altre. Estos forats, al temps que aprofitaven perquè, a l'acabar la tasca, es buidava la calaixonada, pel flux constant d'aigua entre ells s'autocompensaven i així s'aconseguia que tots pujaren sempre plens, sense sangolejar pels vaivens que feia la rastrera, cosa que els haguera fet perdre part del contingut en el camí d'ascens. L'explicació del fenomen era que, en impactar els dos raigs en la superfície de l'aigua del calaixó posterior, s'hi creava una força concèntrica expansiva que aturava la massa d'aigua, a la vegada que la força de la succió dels forats del fons també contribuïa a esmorteir les ones i immobilitzar l'aigua del calaixó. Observar este fet sempre em meravellava, i jo em preguntava qui hauria discorregut aquell enginy tan senzill però tan efectiu per a aconseguir el fi que perseguia. Tan senzill com fer dos forats en la làmina de zinc, a la base del calaixó, que permetien que una vegada posat en marxa el mecanisme es creara un fenomen físic de doble i divers sentit, però d'idèntica incidència i repercussió. La qüestió és que l'aigua no es movia i el calaixó arribava ple al final del recorregut. La gràcia del nostre joc (i el perill) consistia en el fet que, una vegada dalt la rastrera plena d'aigua, i mentre un deia "va!" al temps que llevava la paradora (el segur del mecanisme), que era una dent que percutia damunt d'una roda dentada de ferro de fundició, els altres amollàvem el cabiró i saltàvem amb lleugeresa de la mota, fugint per vore com la força del pes de la rastrera que tornava al fons del clot girava el cabiró a una velocitat extrema com l'agulla d'un enorme rellotge que s'haguera tornat boig.

El *tac... tac... tac...* de la paradora caracteritzava la sènia, s'oïa de nit i de dia en les moltes que n'hi havia per a regar, en els secs mesos d'estiu, les nombroses collites que es feien a les zones del poble cap avall, on no arribava

l'aigua de riu. L'animal que rodava sènia, que portava els ulls tapats perquè no es marejara, si era un bon rossí provocava un so viu de la paradora; si era una haca desmaiada, en canvi, la paradora sonava espaiada i calia arrear-la, faena que s'encarregava a algun xiquet que passava les hores enjogassat a l'ombra de la figuera. Les sènies venien, com les *taones* (que eren una espècie de caixons amb un parell de mànecs que aprofitaven per a, fent palanca damunt un eix, traure aigua dels màrgens, i que encara s'usen hui a la vora del riu Nil, a l'Egipte islàmic) del temps dels moros, i entraren en desús cap a la dècada dels cinquanta. En tan llarg període de temps es varen perfeccionar molt i comparant-les amb les d'altres llocs, que en comptes de calaixons de zinc tenien gerrotets de test, les nostres sènies eren una meravella d'enginy, mecànica i materials adequats, i estaven magníficament pensades per a traure un bon cabal d'aigua a poca fondària.

Si feia bon oratge de matí, en qualsevol diumenge d'estiu es concertava entre la família, el veïnat o les amistats el viatge per a anar a la mar de vesprada. Es feien els preparatius i després de dinar es col·locaven dalt del carro cadires de bova més prompte baixetes. Assentats en dos rengleres, els uns de cara als altres, i d'esquena als *barals*, mampreníem a primeres hores de la vesprada, en plena solana, a fer els cinc quilòmetres de trajecte.

Les casetes de la mar eren poquetes i se situaven en una única fila, a més de cent metres de les onades que, amb el temps, han anat apropant-se fins a amenaçar d'engolir-se-les. La major part d'estes senzilles construccions tenia una terrassa que mirava cap a la mar, i a l'interior la distribució d'habitacions es feia per mitjà d'un barandat que en algunes no arribava al sostre, amb una cuina que en el subsòl posseïa la corresponent cisterna des d'on es poava, pel sistema de poalet de zinc, cadeneta i corriola, l'aigua que feia falta per a beure i cuinar. El corral obria porta a un camí de carro, que era l'única cosa que separava les casetes dels serradals, que se sembraven i conreaven amb primor. El cacau que es produïa en l'arena morta s'arrancava blanquet de pell, net, molt bonic, com també les creïlles.

Alguns carreters, quan arribaven al nivell de les casetes, feien baixar la gent, alleugerien la càrrega i portaven el carro a vora mar. Uns altres, els més pinxos o vanitosos, segurs dels seus rossins, no deixaven baixar ningú, i portant l'haca del morro, l'altra mà a la barra i el cos inclinat o des de dalt del carro, arreaven l'animal i amb les rodes colgades en l'arena recorrien eixe últim tram fins on arriben les ones a banyar. Si es té en compte que les rodes eren altes, primes, amb radis de fusta i aro de ferro, es comprén la dificultat de la cosa. Una volta arribats es posava dins l'aigua, mig tapat d'arena, un meló d'Alger i alguna ampolla de llimonada perquè anaren refrescant-se. Es desenganxava l'haca del carro i s'entrava dins la mar, els hòmens amb pantalons curts de remenar mentre que les dones es banyaven els peus a la voreta arromangant-se la falda per dalt dels genolls, per si les ones. Alguna jove més decidida prenia el bany amb una espècie de baverot molt discret que la tapava des del coll fins a més avall dels genolls. Entrava xiqueta i quan eixia, amb la roba apegada al cos, transparentant i marcant-li les formes, t'adonaves que ja era dona. Els que fruïem de la mar en gran manera érem la gent menuda, els xiquets i xiquetes

que, exempts de prejudis, podem nadar amb qualsevol peça de roba quotidiana (res de vestit de bany), jugar eufòrics amb les onades i no eixir de l'aigua fins que els requeriments dels majors es feien seriosos. Llavors acudíem per fi a berenar-sopar conill amb tomata en rua de mitja fogassa casolana o en *fiambrera* d'alumini.

S'enganxava l'haca i entre dos clarors s'eixia cap amunt. La tornada, de nit fosca o amb lluna, era singular. Per la nit, al camp, el so és més nítid i es multiplica en la distància. El camí anava ple de carros (tots eixien cap a la mateixa hora) que ranquejaven pels clots de les carrilades, mentre que lladrava el gos, lligat a la part darrera, i li contestaven tots els altres. Cantant o conversant amb els del carro immediat, tots satisfets cap a casa, que al cap i a la fi, en la vida, totes les coses són, representen, ni més ni menys que la il·lusió que s'hi posa. I si a l'anada pregonàvem, en eixir del poble, "Mo' n'anem a la mar! Mo' n'anem a la mar!", en tornar déiem: "Ja venim... de la mar".